

Medrwn Môn

Eich cyngor gwirfoddol sirol lleol

7. Dod o hyd i arian a'i gael

7.7 Caffael a chyflwyno gwasanaethau cyhoeddus

Cipolwg

Mae tendro i gyflwyno nwyddau neu wasanaethau yn un o ddewis eang o opsiynau y bydd sefydliadau trydydd sector yn ei ystyried o bosib er mwyn creu incwm. Mae'r rhan fwyaf o'r sefydliadau trydydd sector sy'n cyflwyno nwyddau neu wasanaethau dan contract yn gwneud hynny ar hyn o bryd i'r sector cyhoeddus. Bwriedir y ddalen wybodaeth hon i roi cipolwg ar gaffael yn y sector cyhoeddus ac ar faterion y dylai sefydliadau trydydd sector eu deall cyn penderfynu contractio.

Prynu a'r sector cyhoeddus

Mae'r sector cyhoeddus yn gyfres o is-sectorau sy'n cyflwyno'n uniongyrchol neu'n hwyluso i gyflwyno gwasanaethau cyhoeddus allweddol i ddinasyddion. Mae'r sector cyhoeddus yng Nghymru yn cynnwys llywodraeth leol, ranbarthol a chanol, y Gwasanaeth Iechyd Gwladol, sefydliadau Addysg Bellach ac Uwch a sefydliadau a chyrrff cyhoeddus eraill sy'n gysylltiedig â gwaith y llywodraeth.

Bob blwyddyn, mae'r sector cyhoeddus yn prynu nifer fawr o nwyddau a gwasanaethau o ffynonellau allanol. Gallai hyn gynnwys cyflenwadau sylfaenol ar gyfer gwasanaethau

arbenigol neu dalu contractwyr i ddarparu gwasanaethau i gwsmeriaid ar ei ran. Gelwir y broses o ganfod a phrynu'r nwyddau a'r gwasanaethau hyn yn gaffael sector cyhoeddus.

Caffael sector cyhoeddus

Diffinnir caffael fel prynu nwyddau a gwasanaethau oddi wrth drydydd parti dan delerau contract cyfreithiol-rwymol lle mae'r holl amodau sy'n angenrheidiol i lunio contract wedi'u bodloni. Mae caffael hefyd yn ymwneud â'r prosesau a'r systemau i reoli'r drefn o gael nwyddau a gwasanaethau o'r dechrau i'r diwedd.

Mae caffael yn broses sy'n esblygu yn y sector cyhoeddus. Dros y blynyddoedd diwethaf datblygwyd mesurau arferion da er mwyn annog y trydydd sector i gyflwyno gwasanaethau cyhoeddus oherwydd y cydnabyddir fwyfwy bod gan sefydliadau'r trydydd parti'r potensial i fod yn rhanddeiliaid allweddol i gyflwyno gwasanaethau cyhoeddus. Gan fod caffael sector cyhoeddus hefyd yn ymwneud â defnyddio adnoddau ariannol yn effeithiol, yn ogystal â gweithio a chydweithio gydag eraill, yr her yn awr i sefydliadau trydydd sector yw sut i ddangos eu gwerth ychwanegol wrth dendro am contractau.

Rheoliadau prynu a chaffael

Gan fod prynu yn y sector cyhoeddus yn golygu gwario arian trethdalwyr, mae prosesau caffael yn rhwym wrth reolaethau caeth. Ceir deddfau DU ac Ewropeaidd sy'n diffinio sut y mae'n rhaid i'r sector weithredu ac mae popeth yn ddarostyngedig i archwiliad a chraffu. Rhaid i'r prynu gael ei wneud mewn ffordd deg ac agored fel na chaiff neb ei gau allan yn annheg o'r broses. Rhaid i'r sector cyhoeddus hefyd ddangos bob amser bod unrhyw beth mae'n ei brynu o fudd i'r cyhoedd a'i fod yn cynnig y gwerth gorau am arian cyhoeddus.

Serch hynny, mae'r modd yr ymdrinnir â chaffael ar draws y sector cyhoeddus yn amrywio. Gyda'r angen i sefydliadau'r sector cyhoeddus fod yn hyblyg yn unol â'u hamgylchiadau eu hunain, nid oes un dull sengl na safonol o brynu. Mae llawer o sefydliadau sector cyhoeddus wedi datblygu eu gweithdrefnau, eu safonau a'u protocolau eu hunain o fewn y fframwaith deddfwriaethol ac mae'n bwysig bod sefydliadau trydydd sector sy'n ystyried cyflwyno gwasanaethau cyhoeddus yn gyfarwydd gyda ac yn ymgysylltu gyda'r sefydliad sector cyhoeddus perthnasol o'r dechrau un.

Gwerthoedd ac amcanion y sector cyhoeddus

Isod ceir cipolwg ar y gwerthoedd a'r amcanion craidd sy'n gysylltiedig â chaffael sector cyhoeddus. Gallai deall y symbylwyr hyn gynorthwyo sefydliadau trydydd sector i wella eu siawns o lwyddo wrth dendro am gontractau sector cyhoeddus.

- Gwerth am arian – Nid yw hyn bob amser yn golygu am y pris isaf. Ffafrir yn aml sefydliadau sy'n gallu dangos gwerth ychwanegol am bris uwch. Er enghraifft mae'n bosib bod sefydliad yn gallu dangos arbedion cost mewn man arall neu fod yn gallu sicrhau gwelliannau megis cyfle cyfartal neu ffocws ar anghenion unigol neu gymunedol.
- Cynladwyedd – Rhaid i'r gwasanaethau a bryna'r sector cyhoeddus fod yn gynaliadwy. Rhaid i sefydliadau'r sector cyhoeddus fod yn hyderus yng ngallu sefydliad i ddatblygu, prynu a chyflwyno'r gwasanaeth gydol oes y contract. Rhaid i sefydliadau ddangos sut y gallent newid ac addasu gwasanaethau i fodloni galw, anghenion a gofynion deddfwriaethol newidiol.
- Budd cymunedol – Mae'r sector cyhoeddus yn ymwneud fwyfwy gyda'r manteision cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol sy'n deillio o ddarpariaeth eu gwasanaethau. Mae'r trydydd sector mewn sefyllfa dda i gynorthwyo'r sector cyhoeddus i gyrraedd eu targedau o wella ansawdd bywyd i bawb.

Yn meddwl am gontractio am wasanaethau cyhoeddus?

Cyn ystyried gwerthu i'r sector cyhoeddus, rhaid i sefydliadau trydydd sector fod â hyder yn eu gallu i:

- Gystadlu gyda sefydliadau eraill yn y farchnad agored.
- Cyflwyno gwasanaethau ar amser ac i'r safonau gofynnol.

- Bod ag enw da yn fasnachol ac ariannol.
- Cynnig gwerth am arian.

Dylai sefydliadau trydydd sector hefyd ystyried y pwyntiau canlynol wrth benderfynu ydy cyflwyno gwasanaethau cyhoeddus yn addas iddynt hwy:

- Cenhadaeth graidd – Ydy'r hyn y bwriadwch ei gyflwyno yn cyd-fynd â nodau a chenhadaeth graidd eich sefydliad? Mae'n bosib y bydd gan gyflwyno gwasanaethau y tu allan i'r cylch gwaith hwn oblygiadau i'ch sefydliad. Dylech daro cydbwysedd rhwng cael eich symbylu gan eich cenhadaeth a chael eich symbylu gan gyfle i gael arian.
- Gweithgareddau cyfredol - Bydd y gwasanaethau cyhoeddus y dewiswch eu cyflwyno yn ddibynnol ar weithgareddau, profiadau ac enw da cyfredol eich sefydliad. Allwch chi gyflwyno'r gwasanaeth hwn yn well neu'n fwy effeithlon na'ch cystadleuwyr?
- Newid trefniadol – ydy eich sefydliad yn barod i fabwysiadu ffyrdd newydd o weithio? Mae cyflwyno gwasanaethau cyhoeddus yn golygu lefel craffu uchel, ydy'ch sefydliad wedi sefydlu'r polisiau a'r gweithdrefnau i fodloni'r gofynion hyn?
- Fframwaith cyfreithiol – Ydy eich dogfen lywodraethol yn caniatáu i chi fasnachu neu gyflwyno gwasanaethau cyhoeddus? Ydy eich sefydliad yn ymwybodol o'r goblygiadau ariannol o gyflwyno gwasanaethau cyhoeddus, er enghraifft TAW?

Dod o hyd i'r contractau

Mae dod o hyd i gontractau sydd ar gael a chael eich gwahodd i dendro yn golygu cyfuniad o ymchwilio a rhwydweithio i feithrin y cysylltiadau iawn. Er mwyn rhoi i chi gipolwg ar y math o gontractau sector cyhoeddus sy'n dod ar gael, eu maint a'u natur, isod ceir manylion y prif ffynonellau o gyfleoedd i gontractio:

- Hysbysebion mewn papurau newydd neu gylchgronau masnach lleol, rhanbarthol a chenedlaethol.
- Mae Buy 4 Wales yn caniatáu i sefydliadau sector cyhoeddus hysbysebu cyfleoedd i gontractio a thendro - www.buy4wales.co.uk.
- Nod Contract shop ydy annog a chreu rhyng-fasnachu effeithiol rhwng busnesau lleol a rhoi cymorth ymarferol i fentrau bach (gan gynnwys sefydliadau trydydd sector) i ennill contractau sector preifat a chyhoeddus - www.contractshop.co.uk.
- Mae awdurdodau lleol yn awr yn dueddol o hysbysebu eu cyfleoedd i gontractio ar eu gwefannau. Mae gan yr Asiantaeth Gwella a Datblygu dros Lywodraeth Leol (IDeA) ddolenni cyswllt gyda gwefannau holl awdurdodau lleol Cymru a Lloegr – www.idea-knowledge.gov.uk/idk/org/la-data.do.
- Mae awdurdodau lleol hefyd yn trefnu 'Digwyddiadau cwrdd â'r cyflenwyr' yn rheolaidd. Nod y digwyddiadau hyn yw dwyn ynghyd brynwyr a darpar gyflenwyr.

Mae Cyfnodolyn Swydddogol yr Undeb Ewropeaidd (OJEU) yn cyhoeddi pob contract sector cyhoeddus dros drothwy penodol gan yr UE - www.ted.eu.int. Mae Gwerthui Gymru yn cynnig i sefydliadau gofrestru a chael hysbysiadau o gyfleoedd contractio bychan (fel arfer dan £100,000) – www.sell2wales.co.uk

Gwybodaeth bellach

Ochr gyfreithiol

- Mae llyfryn *CC34 Charities and contracts* gan y Comisiwn Elusennau yn disgrifio'r ystyriaethau i elusennau wrth ymrwymo i gontract. Mae ar gael i'w lwytho i lawr oddi ar www.charity-commission.gov.uk.
- Dylid cyfeirio ymholiadau am oblygiadau contractio ar dreth i Gyllid a Thollau EM (HMRC) www.hmrc.gov.uk
Ffôn: 0845 302 0203

Y broses gaffael

- Bwriedir cyhoeddiad NCVO 'Before signing the dotted line' i fynd drwy'r rheolau, y gweithdrefnau a'r ymarferion cymhleth sy'n rhan o broses gaffael y sector cyhoeddus. Mae ar gael i'w lwytho i lawr oddi ar www.ncvo-vol.org.uk.

- www.supplyinggovernment.gov.uk yw gwefan Swyddfa Masnach y Llywodraeth, ac mae'n rhoi golwg fanwl ar gaffael sector cyhoeddus.
- Mae '*Think smart – think voluntary sector!*' gan y Swyddfa Gartref a Swyddfa Masnach y Llywodraeth yn arweiniad arferion da a fwriedir ar gyfer y sector cyhoeddus ond mae'n cynnwys gwybodaeth ddefnyddiol i sefydliadau'r trydydd sector. www.homeoffice.gov.uk
- Mae gan yr Adran Fenter, Arloesi a Rhwydweithiau (DEIN) restr o 'hyrwyddwyr' a all helpu sefydliadau sy'n dymuno tendro. www.contractshop.co.uk

Arweiniad technegol

- Mae '*Full cost recovery: A guide and toolkit on cost allocation*' gan ACEVO a New Philanthropy Capital yn ddeddfedig i helpu sefydliadau i ddeall a chyfrifo eu holl gostau. www.acevo.org.uk

Llywodraeth Cynulliad Cymru

- Mae '*Agor drysau*', y siarter dros gaffael sy'n gyfeillgar i fusnesau bach a chanolig a luniwyd drwy Gwerth Cymru wrthi'n cael ei hail-ddrafftio i roi sylw i anghenion y trydydd sector. www.contractshop.co.uk

Safonau ansawdd

- Taflen Gwybodaeth 2.5 Ansawdd

Ymwadiad

Mae'r wybodaeth a ddarperir yn y daflen hon ar gyfer cyfarwyddyd yn unig. Nid yw'n amnewid am gyngor proffesiynol ac ni allwn dderbyn unrhyw gyfrifoldeb am golled o ganlyniad i unrhyw berson weithredu neu wrthod gweithredu arno.

Am rhagor o wybodaeth cysylltwch â

Medrwn Môn

Uned 5, Parc Ddiwydiannol Bryn Cefni, Llangefni, Sir Ynys Môn, LL77 7XA

Elusen Gofrestredig 1088828

Ffôn: 01248 724944

post@medrwnmon.org

Ffacs: 01248 750149

www.medrwnmon.org

Cynhyrchwyd gan WCVA, Cyngorau Gwirfoddol Sirol a Chanolfannau Gwirfoddoli
Wedi ei ddiweddarau: 09/03/2010

Ffôn: 0800 2888 329
www.wcva.org.uk